

ERDÉSZETI LAPOK

LXXXI.
ÉVF.AZ ORSZÁGOS ERDÉSZETI EGYESÜLET
K Ö Z L Ö N Y E7.
FÜZET.

KIADJA AZ ORSZÁGOS ERDÉSZETI EGYESÜLET
Megindították 1862-ben Wagner Károly és Divald Adolf

Felelős szerkesztő és kiadó:

DR. ING. MIHÁLYI ZOLTÁN

Megjelenik minden hó 15-én.

Előfizetési díja: egész évre 24 P, erdészeti altiszteknek 12 P.

Az Országos Erdészeti Egyesület tagjai a tagdíj fejében kapják.

Szerkesztőség és kiadóhivatal: Budapest, V., Alkotmány-u. 6 sz. II. em. (Tavb.: 323-722.)

Közleményeink egészben vagy részben való átvétele csak a forrás megnevezése mellett történhetik.

Időszerű kérdések.

Írta: **Babos Imre** kir. főerdőmérnök.

Ha voltak valaha időszerű kérdések, most különösen nem szűkölködünk ilyenekben. Részint a mai, háborús gazdasági helyzet teremti őket, másrészt viszont — nem lévén amúgy is elég gondunk és bajunk — a természeti erők sorozatosan kedvezőtlen felsorakozása kényszerít arra, hogy foglalkozunk velük.

A sok között itt csak kettőt szeretnék kiragadni: a belvizek és az árszabályozás kérdését.

Immár harmadik éve, hogy az Alföldet a belvizek áradata sujtja. Százezerholdszámra önti el a termőföldeket s nehezíti meg mégjobban az amúgy is súlyos gazdasági helyzetet. A földművelésügyi kormányzat időnkint helyzetjelentéseket közöl a víztelenítés előrehaladásáról s a számok elképesztően nagyok.

Az alábbiakból kitűnik, hogy a víztelenítés helyenkint erdészeti vonatkozásokat is felvet és így talán nem lesz felesleges, ha a kérdéssel úgy, amint az a vidékünkön jelentkezik, foglalkozom. Hangsúlyozom, megállapításaim nem országos érvényűek s csak Pest megyének középső, belvizekkel elárasztott részére vonatkoznak.

Induljunk talán ki abból, hogy Pest megyének a belvizektől leginkább sujtott része 16 év előtt térképeinken legjobb esetben „időnkint száraz” vagy „időnkint nedves” elnevezéssel szerepelt. A mezőgazdaság a lehető legkülterjesebben, főleg állattenyésztéssel foglalkozott s egy-egy kereken háromezer kat. holdas

pusztán mintegy 500 holdat fogtak szántóra, míg a többi rét és legelő maradt. Az utak többnyire toronyiránt vezettek s ha kocsi-val jártunk, egyes részeken az ülésekre tettünk bőröndöt s egyéb csomagot, törökülésbe helyezve lábainkat, mert a turjánok áporodott leve keresztül hömpölygött a kocsi derekán. A szó szoros értelmében órákszámra nem érintett fogatunk lakott helyet s embert is csak csípőig felnyúló bádogcsizmában lehetett látni, amint a derekára kötött üvegbe gyűjté a csizmaszáran felfelé igyekvő piócákat. A madárvilág kiapadhatatlannak hitt gazdagságban jelentkezett s tette érdekessé az egyébként egyhangú képet. Nyár derekán igencsak kiapadtak a vizek, legfeljebb a zombékos turjánok mélyebb részein maradt belőlük annyi, hogy a gólyák, gémek s egyéb vízimadarak táplálék után nézhessenek. A szárazra került rétek kaszálhatókká váltak, a turjánok nagy részét pedig marhákkal legeltették le. A kevés szántóföld megtermette a szükséges rozsot, burgonyát s tengerit. A talajvíz időszaki változása a főleg legelőgazdaságra berendezett, mindenkor nagy egységeket egybefoglaló birtokrészeket (aránylag kevés az érintett vidéken a nagybirtok, főleg községi és közbirtokossági legelő- s rét-gazdaságokról van szó) kevésbé hozta kellemetlen helyzetbe, mert még nagy szárazságok idején is maradt annyi mélyebben fekvő járás, amely a gazdaságok szükségletét fedezni tudta.

Így volt ez mindaddig, míg 1926—1927-ben el nem készült a belvízszabályozást szolgáló „átokcsatorna“. Lehetséges, hogy ha az eredeti nagyszabású tervet teljes egészében kiépíthették volna, a vízvezetésre szolgáló hálózat nem éppen kedvesen hangzó elnevezése hangzatosabbnak adott volna helyet. Az igazság kedvéért azt is meg kell állapítanom, hogy a következő évek egy száraz időszak természetes talajvízszint-süllyedésével súlyosbították a helyzetet. Tény, hogy a nagymértékben szárazra fektetett legelőket és kisebb részben a réteket felparcellázták, kisbérletekbe adták, a nagyobb gazdasági birtoktestek erősen nekifeküdtek újabb szántóterületek létesítésének s máról-holnapra megváltozott a pusztaság képe. A zombékokat legyalulták, házak nőttek ki gombamódjára mindenfelé a földből s egyre jobban megritkult a gulyák s ménesek száma.

A többnyire szikes altalajú turjánok felső, mintegy 30 cm mélységű talajrétege tagadhatatlanul jóminőségű, fekete homokot ad s a gazdasági művelésre — legalábbis a gyakran futóhomokból álló, füstölő buckákhoz viszonyítva — jól alkalmas. Nem kellett már a turjánvíz elől a kocsiülésre menekülni s a mindgyakrabban szembetalált emberek is mezítláb közlekedtek, szegre akasztva bádogcsizmáikat. A pusztaság benépesedett s kenyeret adott megszámlálhatatlan kisembernek. Ez az érem szebbik része.

A harmincas évek derekán véget ér a szárazság kb. tízéves

időszaka s a talajvízszint emelkedni kezdett. Az első években a tavaszi hóolvadás öntötte el az annakelőtte soha meg nem művelt szántókat s tette tönkre az őszi vetéseket. A szárazság beköszönésekor, május közepére az előntött részek szárazra kerültek s lehetővé tették legalább azt, hogy kukoricával bevessék őket. 1940 óta a helyzet alapjában megváltozott: a mélyebben fekvő turjánfenék, amely a legjobb szántókat adta, állandóan víz alá került, a magasabban tört részek csak májusban vethetők el s csak a régi szántók, no meg a dombhátakon feltört részek alkalmasak arra, hogy ősszel bevessék őket. A csatornahálózat már a harmincas évek derekán sem tudott a hozzá fűzött kívánalmaknak eleget tenni, ma pedig tavaszi kiöntésével csak tetézi a bajt. A száraz periódus alatt növelte a talaj kiszáradását, a nedves időny alatt pedig képtelennek bizonyult a belvizek levezetésére.

A kérdés most már az, hogy miért főleg a kisemberek szenvednek kárt, miért nem felel meg céljának a lecsapoló hálózat s lehet-e egyáltalán megbízhatóan, állandóan segíteni a bajon.

Az első kérdésre könnyű a felelet. A parcellázások főleg olyan területeket öleltek fel, amelyek a lecsapolás előtt, legalább is időnként, nedvesek voltak. A lecsapolt területeken aránylag olcsón lehetett földet vásárolni s így kispénzüek is birtokot szerezhetek maguknak. Minthogy a pusztaságon még kavicsot sem lehet találni, az új keletű tanyák többnyire minden megfelelő alapozás nélkül, vályogra épültek, hogy vertfalban folytatódjanak. Jó alföldi szokás szerint mindenki a földjére épített s csak természetes, hogy építési engedélyt sem kért. Így a hatóságok nem szólhattak hozzá az építkezéshez s nem kifogásolhatták annak gyatraságát.

A nedves időszak beköszönése után elsőbb a mélyebb parcellák s házak kerültek víz alá, illetve vízbe. Ha egy kisember, akinek pár holdas birtoka éveken át tavasszal víz alá kerül s ez sorozatosan tönkre teszi őszi vetését, háza elsőbb egészségtelenül nedvessé válik, aztán megrepedezik, s végül eldül, tönkre megy, felettébb sajnálatos. Sorozatos elemi csapást csak egy nagyobb birtoktest heverhet ki, ahol az nem az egész birtokegységet, hanem annak többnyire csak részeit érinti. Hasonló ez azokhoz a gyümölcsfákhoz, amelyek a Lacháza—Bugyi-i kövesutat szegélyezik. Ezeket az elmúlt két télen a nyulak megkérgezték. A vékonyabbak síma, gyenge kérge-háncsa köröskörül áldozatul esett a rágcsálók éhségének, míg a vastagabb törzsek cserepes kérge, védettebb háncsa helyenként épségben maradt s megmenté a fát a teljes pusztulástól.

A baj tehát az, hogy a szárazra fektetett területek telepítése nem történt a kellő gondnal, a pusztai építkezéseknél pedig mellőzték a községekben, de nagyobb birtoktestek esetén a puszt-

tákon is szigorúan vett építési engedélyek megadásának s ezek során a tervek felülvizsgálatának, az építkezési hely kijelölésének a kérdését. Sok helyen, főleg községek bővítésekor, — mert bíztak az egyébként le nem becsülhető terhet jelentő vízlecsapoló-hálózat teljesítőképességében — részben mélyebb területeken, részben kimondottan ártéren engedélyezték az építkezést, ahol ennek előtte soha senkinek eszébe sem jutott házakat felépíteni.

A helyzet ismeretében néha különösen hat, amikor a kárvallottak az államtól kérik megsegélyezésüket. Vannak esetek, amikor egyenesen kötelezik őket, hogy ha építkezni akarnak, házukat csak a biztos, magaslati helyen fekvő tanyaközponthoz ragaszthatják, mégis tucatszámra, engedély nélkül a földjükön, bizonytalan helyen, rossz, szíkes földből döngölik fel azt. Az ilyen épület fala — ha elázott — a tetőszerkezet súlya alatt egyszerűen szétfolyik s a tető leül a földre.

A második kérdésre már nehezebb válaszolni. A lecsapoló-hálózat igazán csak akkor felelhetne meg céljának, ha kettős feladatot tudna megoldani: a szárazságban vizet tárolna, a nedves időszak alatt pedig vizet vezetne le. Hogy az előbbi feladatot és ezzel karöltve az öntözést gyakorlatilag a Duna-Tisza közén meg lehet-e oldani, arra nálam hozzáértőbbeknek kellene válaszolniuk. Komoly, talán leküzdhetetlen akadály itt a talajvízszint süllyedése.

Méréseinkkel a huszas évek végén megállapítottuk, hogy a talajvíz szintje kereken másfél méterrel szállt alá a peszéri erdőben: Hogy a talajvízszint ilyen mértékű csökkenését mennyiben befolyásolta a vízlevezető hálózat szívóárkainak a közelsége, természetesen nem volt megállapítható. Hangsúlyozom, hogy legfeljebb befolyásról lehetett szó, mert ilyen általános és erős talajvízszint-süllyedést a hálózat egymaga nem idézhetett elő. A talaj ilyen erős mértékű víztelensége komoly akadálya lehet a víz hasznosítható tárolásának s komoly, talán megoldhatatlan műszaki problémát jelenthet.

A víz elvezetése az a pont, ahol a kérdés az erdőszettel érintkezésbe kerül. Vízet általában háromféleképpen lehet eltüntetni: elpárologtatással, elsüllyesztéssel és elvezetéssel. Az előbbi kettőt a gyakorlatban — legalább is mifelénk — részben a nap-sugár, részben az időnkint szomjas föld végzi el, míg a leveztetéshez már emberi beavatkozás is szükséges. Ennek azonban elemi feltétele az, hogy rendelkezésünkre álljon egy olyan terület, legyen az folyó, tó, avagy vízfelvétele alkalmasnak látszó egyéb terület, amelybe vagy melyre az elárasztott részről a vizet vezetni lehet. Másodsorú szükséges, hogy a két hely között megfelelő szintkülönbség legyen, mert enélkül természetes úton, gépi berendezések igénybevétele nélkül az elvezetés nem oldható meg.

Megjegyzem, hogyha mélyebben fekvő területről, pl. ártérről magasabb vízszintű folyóba akarjuk a vizet átemelni, ez tartósan csak abban az esetben sikerül, ha szivattyúnkat állandóan járattuk. Ellen esetben a szárazra fektetett területünkön a közlekedő edények törvénye szerint a már lecsapolt víz ismét vissza fog térni s munkánk értéke kérdésessé vált.

Érthető és természetes, hogy a lecsapoláskor a belterjesebb, lakott részek mentése megelőzi a külterjesebbeket. Nem tudom azonban belátni, miért kell egy területet úgy menteni, hogy más, belvítzól kímélt területre vezetjük el róla a földárját. Ez történt pl. nálunk, Adacson. A kerekegyházi határt előntötte a talajvíz s minthogy a község szélén lévő új települést is erősen szorongatta az áradat, a segítség műszaki munkájával megbízott mérnök helyet keresett, hová felesleges víztömeget elvezethesse. Mint az ígéret földjére tekintett le tehát a Dinnyéshegy kilátójáról adacsi pagonyunk víztelen területére s már másnap ásták az árkokat, hogy egy hét mulva csekély ötszáz kataszteri hold erdőterület víz alá kerüljön.

Érthető a szándék, amely embereken s egész vagyonukat jelentő kis házuk s ingóságuk megmentésén fáradozik, kevésbbé érthető azonban az, hogy miért kell az egyiket úgy segíteni, hogy a másiknak ártsunk vele. Ha valaki tudja, mennyi munkát, költséget emészt fel s mennyi hiábavaló reménykedést öl meg az adácsihoz hasonló alföldi erdő megtelepítése, be fogja látni, hogy a másokon való segítségnek erdőpusztítással egybekötött módja mégsem az, amit helyeselni lehetne.

A bevezetés már több, mint három éve történt s azóta szüntelenül hömpölyög az idegenből érkező víz a pagony területére. Igaz, hogy négy hónappal a ránkvezetés után gondoskodás történt a víztömeg továbbvezetésére, az elárasztás, főleg azonban az, hogy ez nyáron történt, tehát ideje volt az álló vízterületnek az átmelegedésre és elegendőnek bizonyult az előntött faállomány nagymértékű kipusztítására. Alföldi viszonylatban értékes, minden korfokot feőlelő akác-, erdei- és feketefenyő, valamint nyirfa-állományok mentek s mennek még ma is tönkre a megkérzésünk nélkül meghozott intézkedés következményeként. Az természetes nem segít rajtunk, hogy a kiveszett erdőterület adóját egy vagy két éven át az állam elengedte, mert az immár három éve mesterséges beavatkozással víz alá helyezett erdőtalaj fatenyészet céljaira időlegesen alkalmatlanná vált, az adóengedmény pedig az erdősítési költségeinknek még töredékét sem fedezi.

A harmadik kérdésre: lehet-e megbízhatóan, állandóan a talajvízzel szemben védekezni, nehéz feleletet adni. Nálam hozzáértőbbek török rajta a fejüket s nem irigylésreméltó a helyze-

tük. Minthogy egy természeti jelenség megrendszabályozásáról van szó, el tudom képzelni, hogy egyes helyeken a megoldás lehetséges; másutt viszont előreláthatóan maga a természet fog vétőt mondani az ilyen irányú kísérletekkel szemben.

Feltétlenül célravezető lesz azonban, ha a veszély és kár óráiban állami támogatást igénylő kisemberekkel szemben a nyugalom és biztonság napjaiban is erősebb kézzel lépnek fel az arra illetékesek s rászorítják őket arra, hogy *letelepedésük és építkezésük előtt az előírt engedélyezési eljárásnak alávevessék magukat*. Ezzel legalább azt el lehetne érni, hogy a váratlanul, máskor reánszakadó földárja a lakótelepeket megkímélné s csak a mélyebben fekvő, megmunkált földterületeket öntené el.

Ujságközleményekből tudjuk, hogy a földművelésügyi kormányzatnak egy évek munkáját felölelő, az egész országra kiterjedő, általánosan minden vízproblémát megoldani kívánó terveze van. Adja Isten, hogy ez az elgondolás valóra váljon s a gyakorlatban mind a száraz, mind a nedves periódusok alatt beváljon.

*

* *

A napokban jelent meg a m. kir. közellátási miniszternek a tűzifa eladási árát szabályozó, az 1942/43. idényre vonatkozó rendelete. A mindössze pár szakaszt tartalmazó rendelet az eddig érvényben volt faárakat továbbra is fenntartja, majd félreérthetetlenül kimondja, hogy minden friss termelésű tűzifa a termelést követő hat hónapon belül mázsánként 40 fillérrel olcsóbban adható csak el.

Hogy a tűzifa árának a további rögzítése mennyire volt helyénvaló, ahhoz nem akarok hozzászólni. Ma háború van s az árkérdést nem lehet egyes, kiragadott terményekre elkülönítve megbírálni. Igaz ugyan, hogy a termelés az elmúlt idényben visszaesett s ennek oka részben a megállapított faárak elégtelenségére vezethető vissza, mégis ma a szükség parancsol s lehetséges, hogy az eddigi árak további fenntartása megokolt volt.

Itt most csak azzal szeretnék foglalkozni, hogyan válik be a gyakorlatban a frissen termelt faárának mázsánként 40 fillérrel történt leszállítása.

A kérdés szinte kizárólag ott vetődik fel, ahol a tűzifának a helyi fogyasztás keretén belül való értékesítése lehetséges. Áll ez tehát elsősorban az Alföldre, ahol ugyan igaz, mindent el lehet a helyi forgalomban adni, de ezzel szemben erdősítési költségeink is első helyen állanak országos viszonylatban.

Kezdjük talán azon, hogy a tűzifa árát szabályozó rendelkezés egyben súlyszabályozó rendelkezést is tartalmaz. Légen száradt állapotra vonatkoztatva felsorolja a legfelső súlyhatárhoz

kat, amelyek alapján a tűzifa ára kiszámítandó. Hogy ezek a súlyhatárok pl. a nyárfa és fenyő esetében jóval a valóságos súly alatt maradnak, azt már máskor elmondottam.

A mostani árleszállító rendelkezés — minthogy másként nem intézkedik — természetesen ugyancsak a már megállapított, légen száradt állapotra vonatkoztatott súlyt veszi alapul. Teljesen igazságtalan tehát, mert nem a nedves fa nagyobb súlyát küszöböli ki, hanem a tűzifa egységének az árát szállítja le általában ürméterenkint 2 pengővel.

Annak, hogy a helyi eladásokban a frissen termelt tűzifa is eladásra kerül, több oka van. Ártéri erdőkben megokolt, hogy a tűzifa még a várható jégárja előtt kikerüljön a vágásból. Ennek a legegyszerűbb megoldása eddig az volt, hogy a tűzifát a termelő a vágásban eladta, a sok kis vevő pedig rövid időn belül, sok igával elszállította. Egy másik ok az, hogy télvíz idején jóval könnyebb fuvarost találni s az főleg jóval olcsóbb is, ez pedig a kisemberek részéről csak előnyössé tette a téli favásárlást. Harmadik ok, hogy a téli, összeszűkült munkaalkalmak mellett olcsón fel lehetett vágatni a hazaszállított tűzifát. Negyedik ok, hogy a vágásból idejében kikerült a tűzifa s a felújítást nem hátráltatta jelenlétével. Ötödik s nem lekicsinylendő ok volt az országosan fellépő fahiány idejében az, hogy igen sokan a frissen termelt tűzifával tüzeltek, mert csak ilyenhez tudtak hozzájutni.

A kiadott rendelkezés arra kényszeríti a termelőt, hogy — hacsak nem akarja fáját veszteséggel, a növekvő drágaság közepette az eddiginél ürméterenként átlagban 2 pengővel olcsóbban elkótyavetyélni — az árleszállítás tanuságait levonja. Ez főleg két irányban fog jelentkezni: a termeléstől számított hat hónapon belül nem kerül majd helyi eladás céljából a piacra tűzifa, másrészt pedig egyes, főleg árvíveszélynek kitett erdőterületeken a vágásterület csökkenését, annak mentett területekre való eltolódását fogja maga után vonni.

Hogy a hat hónapos eladási zárlat mit jelent a fogyasztóközönségre nézve, azt az előnyök eltűnésével megokoltam volna. A nyári időnyben várható magasabb fuvarbérek, felvágatási költségek csak még előnytelenebb színbe hozzák azt. Mert legyünk végre tisztában azzal, hogy az *árszabályozáson, legalább is helyi vonatkozásban, veszt a termelő s veszt a fogyasztó, kizárólag az egyik helyről a másikra közvetítő, aránylag legkevesebbet dolgozó és semmi terhet nem viselő fajuvaros keres rajta, többnyire mindkettő rovására.*

Hogy a vágások helyi eltolódása mit jelent majd, az csak a tél folyamán fog a gyakorlatban mutatkozni. Viszont érthető a termelőnek az az igyekezete, hogy az elemi kártételnek inkább

kitett vágásaiból termelését a hat hónapra megokolatlanul reá kényszerített árleszállítás hatása alatt biztosabb, esetleg az árieszállítás hatálya alól kivont akác-állományokba helyezze át, ami az alföldi fahiány mellett sehol sem fog helyi fabőséget, hanem kizárólag helyi *fahiányt* magával vonni.

*

Zeitgemässe Fragen. Von I. Babos.

Mit der in den Jahren 1926/27. durchgeführten *Binnenentwässerung* wurden zwar auf der Donau—Tisza-Niederung namhafte Flächen für die Landwirtschaft gewonnen, doch gerieten die tiefer gelegenen Teile dieser während der vor 3 Jahren neu beginnenden nassen Periode wieder unter Wasser. Ansiedlungen und Wohnhausbauten dürften also nur unter behördlicher Überwachung vorgenommen werden. Die Ableitung der Hochwässer geschieht oft zum Nachteil mühsam aufgeforderter Flächen. Die günstige Wirkung der Kanalisation ohne gleichzeitiger Wasserspeicherung ist — mit Rücksicht auf die Senkung des Grundwasserspiegels — höchst fraglich.

Der *Preisherabsetzung* des frischen Brennholzes stellt Verf. — mit Hinweis auf die schwierigen Versorgungs- und Arbeiterverhältnisse der waldarmen Gebiete — ernste Bedenken entgegen.

*

Questions d'actualité. Par I. Babos .

Critique des asséchemenst exécutés entre le Danube et la Tisza, et de la fixation des prix du bois de chauffage.

*

Up to Date Questions. By I. Babos.

The draining of inland waters carried out between the Danube and Tisza and the price-regulation of fire-wood are critically discussed.

Vasbeton-rendszerű erdei vasúti hidak tervezése és építése.

Írta: **Lángos Lajos.**

A múlt század hatvanas éveiben *Monier* francia kertész virágmédecéket készített betonból és azokat vasbetétekkel erősítette meg. A tervező mérnökök korán felismerték ebben az építési módban rejlő, szinte határtalan lehetőségeket, nekik köszönhetjük, hogy a vasbetonépítés ma már az építészet minden ágában tért hódított.

Egyedül a hídépítés vette át a legkésőbbben a vasbetonépítési rendszer kínálta előnyöket. Ennek okát abban kell keresnünk, hogy az elmélet ezen a téren nem tartott lépést a gyakorlattal. A vasbetonépítéstől való idegenkedéssel magyarázhatjuk azt is, hogy a múltban az erdei vasutak csaknem kizárólag fa- és vashidakkal épültek, holott a vasszerkezeteket sokkal előnyösebben és gazdaságosabban pótolhattuk volna vasbeton hídszerkezetekkel, mert tagad-